

Małgorzata Białas

Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości

malgorzata.bialas@post.pl

UTRATA WARTOŚCI KREDYTÓW WEDŁUG KRAJOWYCH I MIĘDZYNARODOWYCH STANDARDÓW RACHUNKOWOŚCI

Wprowadzenie

Wartość zawsze była podstawową kategorią w rachunkowości. Szczególnie teraz nabiera nowego znaczenia, gdy podejście bilansowe staje się ważniejsze od podejścia wynikowego. W praktyce oznacza to, że jednostki gospodarcze przywiązują większą wagę do prawidłowej wyceny i przedstawienia składników bilansu niż pozycji rachunku zysków i strat. Przedmiotem niniejszego opracowania jest właśnie wycena aktywów, a w szczególności utrata ich wartości. Rozważania będą koncentrowały się jednak na szczególnym rodzaju aktywów, jakimi są kredyty udzielane przez banki. Okazuje się bowiem, że regulacje dotyczące utraty wartości kredytów wykazywanych w sprawozdaniach finansowych różnią się znacząco między krajowymi i międzynarodowymi standardami rachunkowości.

W niniejszym opracowaniu zostanie przedstawiony sposób pomiaru utraty wartości tych aktywów w zależności od tego według jakich regulacji bank przygotowuje swoje sprawozdania finansowe. Celem artykułu jest wykazanie rozbieżności pomiędzy krajowymi i międzynarodowymi regulacjami w zakresie utraty wartości kredytów. Starano się wykazać, że standardy międzynarodowe rachunkowości w zakresie utraty wartości kredytów są bardziej liberalne niż krajowe regulacje w tym zakresie. Dodatkowo, na przykładzie wybranego banku wyliczono, w jak dużym stopniu zmiana standardów rachunkowości może mieć wpływ na sprawozdania finansowe.

1. Pojęcie wartości

Pojęcie wartości jest jednym z kluczowych zagadnień w teorii ekonomii. Nic więc dziwnego, że wielu uczonych wypowiadało się w sprawie określenia wartości oraz czynników ją tworzących. W rozumieniu Słownika języka polskiego wartość określa, „ile coś jest warte pod względem materialnym”. Jest to cecha jakiejś rzeczy, która daje się wyrazić

równoważnikiem pieniężnym lub innym środkiem płatniczym.¹ Przez wartość rozumie się także cechę lub zespół cech właściwych danej osobie lub rzeczy stanowiących o jej walorach. Wartość można także rozumieć jako ważność, czyli znaczenie kogoś lub czegoś. W tym kontekście można mówić na przykład o wartości uczuciowej, przemijającej, trwałej, leczniczej. Wartość jest więc cechą charakterystyczną zarówno dla ludzi jak i rzeczy. Sama w sobie jest czymś cennym, dobrym, pozytywnym, pożądanym.

A. Karmańska zauważa, że wartość może być oceną subiektywną lub obiektywną. Zależy to od tego, czy oceniany obiekt jest zaangażowany w działalność biznesową czy też pozabiznesową. W drugim przypadku ocena wartości ma charakter subiektywny, gdyż zależy od preferencji osoby ocenianej i od warunków kulturowych, w których funkcjonuje. Inaczej rzecz wygląda w sytuacji, gdy oceniany obiekt występuje w sferze biznesowej. Wówczas przedmiot ten ma do spełnienia określoną rolę gospodarczą, która w efekcie powinna zaowocować korzyściami ekonomicznymi dla osoby legitymującej się prawami własności do tych korzyści. Dlatego też wartość tego obiektu można wyrazić poprzez wartość wymiernych korzyści, jakie jest w stanie wygenerować funkcjonując w biznesie.² Z uwagi na przedmiot niniejszego opracowania, w dalszej części skupimy się jedynie na wartości w ujęciu biznesowym.

Pojęcie wartości w ekonomii pojawiło się stosunkowo wcześniej, bo jak podaje L. Hostyński, najprawdopodobniej jako pierwszy wyartykułował ją wyrażnie św. Tomasz z Akwinu (1225-1274) przy okazji rozważań na temat wymiany sprawiedliwej. Przy tego typu wymianie kluczowe znaczenie ma prawidłowe ustalenie wartości wymienianych dóbr, która pozwoli ustalić sprawiedliwą cenę.

Wycena wartości stała się kluczowym zagadnieniem nie tylko przy ustalaniu ceny dobra ale również w rachunkowości. Zgodnie z obserwowaną współcześnie reorientacją regulacji podejście bilansowe, kładące nacisk na teorie wartości, jest ważniejsze (tzn. ma większy priorytet) niż podejście wynikowe (gdzie dominuje koncepcja zachowania kapitału). Oznacza to w praktyce wyeksponowanie na plan pierwszy wiarygodnie wycenionych zasobów

¹ *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1981, s. 660

² por. A. Karmańska, *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa 2009, s. 137-138

majątkowych, a nie przychodów i kosztów, które stają się pochodną zmian wartości tych zasobów pod wpływem decyzji gospodarczych.³

Przy ustalaniu wartości ekonomicznej aktywów na potrzeby sporządzania bilansu pojawia się również temat pomiaru utraty tej wartości. Jest to szczególnie ważne zagadnienie w odniesieniu do kredytów, jakie bank udzielił.

2. Zasady rachunkowości obowiązujące w bankach prowadzących działalność w Polsce

Banki prowadzące działalność w Polsce można podzielić na dwie grupy: banki, które kierują się krajowymi regulacjami w zakresie rachunkowości oraz banki, które przygotowują sprawozdania finansowe w oparciu o międzynarodowe standardy rachunkowości (zwane dalej MSR/MSSF).

Do krajowych uregulowań zalicza się: ustawę o rachunkowości oraz rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie: szczególnych zasad rachunkowości banków, określenia wzorcowego planu kont dla banków, zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków, a także rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych.

Zgodnie z art. 55 ust. 5 ustawy o rachunkowości⁴, obowiązek stosowania MSR/MSSF dotyczy tych banków, które sporządzają skonsolidowane sprawozdania finansowe. Można zatem przyjąć, że polskie regulacje w zakresie rachunkowości bankowej dotyczą jedynie mniejszych banków, a w szczególności banków spółdzielczych⁵.

Natomiast drugą grupę przepisów stanowią standardy MSR/MSSF. Niestety na chwilę obecną nie ma jednego odrębnego standardu poświęconego wyłącznie tematyce rachunkowości bankowej. Zagadnienia z tym związane rozproszone są w różnych standardach, co utrudnia zapoznanie się z nimi.

³ na podstawie A. Karmańska., *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa 2009, s. 168

⁴ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, t. jedn., Dz. U. z 2002, Nr 76, poz. 694 z późn. zm.

⁵ S. Hońko, P. Mućko, *Informacje o utracie wartości ekspozycji kredytowych w sprawozdaniach finansowych banków notowanych na Gieldzie Papierów Wartościowych w Warszawie*, Zarządzanie i Finanse, Journal of Management and Finance Vol. 12, No. 2/2014, s. 206-207

Dodatkowo, w zakresie utraty wartości aktywów związanych z ekspozycjami kredytowymi Komisja Nadzoru Finansowego (KNF) opublikowała w 2006 r. Rekomendację R dotyczącą zasad identyfikacji bilansowych ekspozycji kredytowych, które utraciły wartość, wyznaczania odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości bilansowych ekspozycji kredytowych oraz rezerw na pozabilansowe ekspozycje kredytowe. Rekomendacja ta jest skierowana do banków działających w Polsce a przygotowujących sprawozdania finansowe zgodnie z MSR/MSSF.

3. Utrata wartości aktywów

Generalnie, wycena składników aktywów w celu prezentacji ich w bilansie powinna następować w wartości, po której jednostka wprowadziła je do ksiąg (może to być cena nabycia, zakupu, koszt wytworzenia lub inne wartości w zależności od okoliczności pozyskania danego składnika aktywów). Wartość ta nie może jednak przekraczać przyszłych korzyści ekonomicznych możliwych do uzyskania dzięki kontrolowaniu danego składnika aktywów. W przeciwnym razie, czyli gdy wartość składnika aktywów możliwa do odzyskania jest niższa niż jego wartość księgową, następuje przeszacowanie in minus, co jest równoznaczne z dokonaniem odpisu aktualizującego, który uwzględnia utratę wartości tego składnika. Innymi słowy, jeżeli wartość przyszłych korzyści ekonomicznych będzie niższa niż wartość księgową danego składnika aktywów, to wówczas uznaje się, że składnik aktywów utracił swoją zdolność do przynoszenia jednostce korzyści ekonomicznych (całkowicie lub częściowo) i w efekcie konieczne jest dokonanie odpisu aktualizującego wartość bilansową takiego składnika aktywów. Czyli utratę wartości aktywów należy rozumieć jako stwierdzone w toku procedury aktualizacji wyceny duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów w znaczącej części lub w całości nie przyniesie przyszłych korzyści ekonomicznych netto odpowiadających przynajmniej jego wartości wynikającej z ksiąg rachunkowych na dzień wyceny bilansowej.⁶

Opisana zasada dotyczy także kredytów udzielonych przez bank. Z punktu widzenia sprawozdań finansowych przygotowywanych przez bank, kredyty stanowią istotny składnik aktywów i bank musi ustalić, w jakim stopniu konieczne jest dokonanie odpisu aktualizującego

⁶ A. Karmańska., *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa 2009, s.184

wartość tych kredytów. W bankowości zwykle określa się takie odpisy aktualizujące jako rezerwy celowe.

Zagadnienie utraty wartości występuje zarówno w polskich jak i międzynarodowych uregulowaniach. Istnieją jednak pewne rozbieżności pomiędzy tymi ustaleniami.

4. Utrata wartości kredytów według polskich regulacji

Zagadnienie utraty wartości kredytów dla banków przygotowujących sprawozdanie finansowe według polskich standardów zostało szczegółowo określone w Rozporządzenie Ministra Finansów w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków⁷. Zgodnie z tym rozporządzeniem banki mają obowiązek dokonywania klasyfikacji ekspozycji kredytowych do jednej z pięciu kategorii: normalnej, pod obserwacją, poniżej standardu, wątpliwej i straconej, przy czym w odniesieniu do kredytów i pożyczek detalicznych banki stosują jedynie dwie kategorie ryzyka, a mianowicie: normalne i stracone. Klasyfikacja do tych kategorii odbywa się w oparciu o dwa niezależne kryteria, a mianowicie:

- terminowości spłaty,
- sytuacji ekonomiczno-finansowej kredytobiorcy.

Szczegółowe kryteria klasyfikacji do poszczególnych kategorii ekspozycji kredytowych przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Kryteria klasyfikacji kredytów do poszczególnych kategorii (bez kredytów detalicznych i ekspozycji wobec Skarbu Państwa)

Kategoria kredytowych ekspozycji	Kryterium terminowości spłaty	Kryterium sytuacji ekonomiczno-finansowej
Normalne	Opóźnienie w spłacie kapitału lub odsetek – nie przekracza 1 miesiąca	Nie budzi obaw
Pod obserwacją	Opóźnienie w spłacie kapitału lub odsetek – od 1 miesiąca do 3 miesięcy	Wymaga szczególnej uwagi ze względu na ryzyko regionu, państwa, branży, grupy klientów, grupy produktów
Poniżej standardu	Opóźnienie w spłacie kapitału lub odsetek – od 3 miesięcy do 6 miesięcy	Sytuacja ekonomiczno-finansowa może stanowić zagrożenie terminowej spłaty kredytu

⁷ zob. Rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (Dz. U. 2008, Nr 235, poz. 1589)

Wątpliwe	Opóźnienie w spłacie kapitału lub odsetek – od 6 miesięcy do 12 miesięcy	Sytuacja ekonomiczno-finansowa ulega znacznemu pogorszeniu, a zwłaszcza gdy ponoszone straty w sposób istotny naruszają ich kapitały (aktywa netto)
Stracone	Opóźnienie w spłacie kapitału lub odsetek – przekracza 12 miesięcy	Sytuacja ekonomiczno-finansowa pogorszyła się w sposób nieodwracalnie uniemożliwiający spłacenie długu lub inne kryteria np. ogłoszenie upadłości dłużnika, wszczęcie postępowania egzekucyjnego wobec dłużnika, kwestionowanie przez dłużnika na drodze sądowej długu wobec banku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (Dz.U. 2008 nr 235, poz. 1589)

W polskich przepisach traktuje się utratę wartości należności kredytowych jako prawdopodobieństwo braku spłaty zaciągniętego kredytu przez kredytobiorców. Stopień tego prawdopodobieństwa określa klasyfikacja do w/w kategorii kredytów: im gorsza klasyfikacja tym wyższe prawdopodobieństwo braku spłaty kredytu. Natomiast wysokość odpisu z tytułu utraty wartości określa w/w rozporządzenie, które nakazuje bankom tworzyć rezerwy celowe o określonej wartości (zobacz tabela 2). Rezerwy te, pomimo przyjętej niesłusznie terminologii, są *de facto* odpisami aktualizującymi należności kredytowe, czyli odpisami z tytułu utraty wartości tych należności. Odpisy te aktualizuje się co do wysokości, a także rozwiązuje najpóźniej w ostatnim dniu miesiąca kończącego kwartał, w którym dokonano przeglądu i klasyfikacji ekspozycji kredytowych⁸.

Tabela 2. Wysokość rezerw (odpisów z tytułu trwałej utraty wartości) tworzonych w zależności od kategorii ekspozycji kredytowych

Kategoria ekspozycji kredytowych	Wysokość rezerw liczonych od podstawy tworzenia rezerwy (dla kredytów innych niż kredyty detaliczne)	Wysokość rezerw liczonych od podstawy tworzenia rezerwy dla kredytów detalicznych
Normalne	0%	1,5%
Pod obserwacją	1,5%	nie dotyczy
Poniżej standardu	20%	nie dotyczy
Wątpliwe	50%	nie dotyczy
Stracone	100%	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (Dz.U. 2008 nr 235, poz. 1589)

⁸ Z. Miętka, *Rachunkowość bankowa*, Wyd. Wyższej szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 2007, s. 100

Podstawę tworzenia rezerwy stanowi ekspozycja kredytowa pomniejszona o przyjęte przez bank zabezpieczenia zgodnie z w/w rozporządzeniem.

Można powiedzieć, że zasady narzucone bankom według polskich regulacji w zakresie tworzenia rezerw celowych są czytelne i przejrzyste, a co najważniejsze są spójne. Jedynie pewne wątpliwości może budzić brak jasnych kryteriów dotyczących klasyfikowania ekspozycji kredytowych do poszczególnych kategorii ryzyka z punktu widzenia sytuacji ekonomiczno-finansowej kredytobiorcy. Pojawiają się m.in. określenia, że sytuacja ekonomiczno-finansowa może stanowić zagrożenie terminowej spłaty kredytu lub że pogorszyła się w sposób nieodwracalnie uniemożliwiający spłacenie długu. W praktyce takie ogólnikowe stwierdzenia nie wyjaśniają dokładnie, w którym momencie należy dokonać przekwalifikowania do innej kategorii ryzyka. Nawet same banki często nie określają szczegółowo tych określeń, pozostawiając ocenę swoim pracownikom.

5. Utrata wartości kredytów według międzynarodowych regulacji

Zasady korygowania ekspozycji kredytowych według MSR/MSSF są zdecydowanie mniej precyzyjne w porównaniu do polskich uregulowań. Nie można tam też doszukać się szczegółowych klasyfikacji kredytów⁹, tak jak ma to miejsce w polskich przepisach. Dodatkowo brakuje jednego standardu poświęconego wyłącznie tematyce bankowej. Regulacje dotyczące zagadnień związanych z kredytami można odnaleźć w kilku standardach m.in. w: MSR 39 „Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena”, MSR 37 „Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe”, MSSF7 „Instrumenty finansowe: ujawnianie informacji”. Wytyczne poświęcone tematyce kredytowej i zagadnieniom związanym z utratą ich wartości znajdują się także w rekomendacji R wydanej w 2006 r. przez KNF. Rekomendacja ta jest skierowana do banków stosujących MSR/MSSF. Jest to jednak jedynie rekomendacja, którą banki mogą ale nie muszą stosować.

Zgodnie z tą rekomendacją na zarządzie spoczywa odpowiedzialność za zarządzanie ryzykiem kredytowym oraz opracowanie, wdrożenie i funkcjonowanie systemu zarządzania

⁹ S. Hońko, P. Mućko, *Informacje o utracie wartości ekspozycji kredytowych w sprawozdaniach finansowych banków notowanych na Gieldzie Papierów Wartościowych w Warszawie*, Zarządzanie i Finanse, Journal of Management and Finance Vol. 12, No. 2/2014, s. 207-208

tym rodzajem ryzyka. Procedury te obejmują również zagadnienia związane z rozpoznaniem utraty wartości bilansowych ekspozycji kredytowych oraz rezerw na pozabilansowe ekspozycje kredytowe.

Czytając rekomendację R trudno jednak odnaleźć tak szczegółowe kryteria jak ma to miejsce we wspomnianym wcześniej rozporządzeniu Ministra Finansów w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków.

Śledząc dodatkowe informacje wybranych banków przygotowujących sprawozdania finansowe według MSR/MSSF, można zauważyć pewne wspólne elementy. Są to zapisy wynikające z odpowiednich standardów a równocześnie zbieżne z rekomendacją R.

Generalnie banki dzielą kredyty na ekspozycje:

- oceniane indywidualnie z rozpoznaną utratą wartości,
- oceniane grupowo z rozpoznaną utratą wartości,
- bez rozpoznanej utraty wartości.

Według MSR 39 składnik aktywów lub grupa aktywów finansowych utraciły wartość, jeżeli istnieją obiektywne dowody utraty wartości wynikające z jednego lub więcej zdarzeń, które wystąpiły po początkowym ujęciu składnika aktywów, a mające wpływ na oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne, których wiarygodne oszacowanie jest możliwe. Do obiektywnych zdarzeń powodujących utratę wartości można przykładowo zaliczyć¹⁰:

- znaczące trudności dłużnika,
- niespłacenie albo zaleganie ze spłacaniem odsetek lub nominału kredytu,
- wysokie prawdopodobieństwo upadłości lub innej reorganizacji finansowej pożyczkobiorcy.

Pomiar utraty wartości ekspozycji kredytowych jest dwuetapowy. W pierwszym etapie następuje ocena kredytów indywidualnie znaczących na przykład z uwagi na istotną kwotę kredytu. W przypadku rozpoznania utraty wartości tworzony jest adekwatny odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości kredytu. W przypadku, gdy dla danej ekspozycji nie wystąpiły obiektywne przesłanki utraty wartości, to wówczas ekspozycja ta po zaszeregowaniu

¹⁰ zob. par. 59 MSR 39, *Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena*, International Accounting Standards Board, London 2011

jej do grupy aktywów finansowych o podobnej charakterystyce, poddawana jest zbiorczej ocenie pod kątem wystąpienia utraty wartości (jako drugi etap).

Natomiast w odniesieniu do ekspozycji bez rozpoznanej utraty wartości banki obliczają odpisy na straty poniesione lecz nieujawnione (IBNR). Odzwierciedlają one poziom strat kredytowych, które wystąpiły na skutek zaistnienia zdarzeń utraty wartości, a które nie zostały zidentyfikowane przez bank do dnia bilansowego. Poziom tej straty ustalany jest na podstawie danych historycznych dotyczących strat dla aktywów o podobnych charakterystykach.

Podstawą ustalenia tego odpisu ostatecznie jest doświadczenie kierownictwa banku bazujące na historii strat związanych z kredytami o podobnym ryzyku¹¹. Jest to zgodne z MSR 39 par. 62, który mówi, że jeżeli dane niezbędne do oceny utraty wartości są ograniczone, to wówczas jednostka powinna samodzielnie oszacować odpis aktualizujący, kierując się własnym osądem wynikającym z doświadczenia.

Kwota odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości i odpisu IBNR stanowi różnicę między wartością bilansową składnika aktywów a bieżącą wartością oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych (z wyłączeniem przyszłych strat kredytowych, które nie zostały poniesione) zdyskontowanych z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej ustalonej przy początkowym ujęciu [MSR 39, par. 64]. Kwotę straty ujmuje się w rachunku zysków i strat.

6. Różnice pomiędzy krajowymi i międzynarodowymi wytycznymi w zakresie utraty wartości kredytów przez banki

Nie trudno zauważyć, że system pomiaru utraty wartości według krajowych i międzynarodowych regulacji różni się diametralnie. W krajowych wytycznych, pomiar utraty wartości jest ściśle związany z kategorią, do jakiej zostanie zakwalifikowana dana ekspozycja kredytowa, a to zależy od sytuacji finansowej kredytobiorcy i terminowości dokonywanych przez niego spłat rat kapitałowych i odsetkowych. W zależności od klasyfikacji, rozporządzenie Ministra Finansów dokładnie określa wysokość odpisu aktualizującego (czyli rezerwy celowej). Dodatkowo zostały dokładnie ustalone zasady klasyfikacji ekspozycji kredytowych, pomimo tego że w odniesieniu do sytuacji finansowo-gospodarczej kredytobiorcy są one

¹¹ S. Hońko, P. Mućko, *Informacje o utracie wartości ekspozycji kredytowych w sprawozdaniach finansowych banków notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie*, Zarządzanie i Finanse, Journal of Management and Finance Vol. 12, No. 2/2014, s. 209

niejednokrotnie dość ogólnikowe, o czym była już wcześniej mowa. Niemniej jednak widać wyraźnie, że zasady ustalania utraty wartości zostały ogólnie określone. Banki nie mają w tym zakresie zbyt dużego pola manewru.

Natomiast MSR/MSSF nie precyzują szczegółowych wytycznych w zakresie utraty wartości aktywów. Częściowo wynika to z tego, że podstawowy standard MSR 39, który dotyczy instrumentów finansowych, ich wyceny, a także utraty ich wartości, nie jest przeznaczony tylko i wyłącznie dla banków ale dla wszystkich jednostek gospodarczych. Dlatego też pojawiają się w nim jedynie ogólnikowe sformułowania (nie ma nawet podziału kredytów na poszczególne kategorie jak ma to miejsce w polskich regulacjach). W związku z tym banki mogą w większym stopniu samodzielnie kształtować wysokość odpisów aktualizujących, kierując się własnym osądem i doświadczeniem.

Równocześnie należy pamiętać, że niezależnie od regulacji odpisy aktualizujące stanowią koszt w rachunku zysków i strat. W związku z tym, należy oczekiwać, że banki stosujące mniej konkretne i mniej rygorystyczne międzynarodowe standardy rachunkowości będą skłonne zaniżać wysokość tych odpisów z tytułu utraty wartości kredytów, aby w ten sposób wykazywać wyższe zyski.

7. Opis badań i wyników

Celem badania było sprawdzenie, w jak dużym stopniu zmiana zasad rachunkowości wpłynęła na wartość odpisów z tytułu utraty wartości kredytów. Czy prawda jest, tak jak to wcześniej zostało to zasygnalizowane, że bank chętniej będzie zaniżał wysokość wartości rezerw celowych.

Do badania wybrano Bank Pekao S.A., którego dane są dostępne na stronie internetowej. Przeanalizowano sprawozdania finansowe tego banku i porównano wyniki.

Zgodnie z informacją podaną przez bank, dzień 31 grudnia 2005 r. był dniem sprawozdawczym, na który bank był zobowiązany do sporządzenia pierwszego, rocznego sprawozdania finansowego zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości. Zatem dniem przejścia na MSR/MSSF był dzień bilansu otwarcia najwcześniejszego z prezentowanych okresów, czyli 1 styczeń 2004 r.

Analizowane dane podzielono na dwie części. Pierwsza część dotyczyła 5 – letniego okresu, w którym bank stosował jeszcze krajowe regulacje, tj. od 1 stycznia 1999 r. do 31 grudnia 2003 r. Druga część dotyczyła informacji finansowych od 1 stycznia 2004 r. do 31 grudnia 2008 r. Jest to okres, w którym bank stosował już MSR/MSSF. Ze względu na możliwość porównania tych dwóch okresów wybrano przedział 5 –letni. Drugi okres analizy kończy się 31 grudnia 2008 r. z uwagi na fakt, że w późniejszym okresie kryzys był coraz bardziej widoczny i odczuwalny w sprawozdaniach finansowych banków.

W celu dokonania analizy porównawczej tych dwóch okresów, wyliczono wskaźniki udziału kredytów w sumie bilansowej oraz udziału rezerw celowych utworzonych w danym roku do wartości kredytów. Następnie wielkości te uśredniono, aby zniwelować wpływ jednorazowych zdarzeń w danym roku, a wyniki przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Średni udział wybranych wskaźników dla banku Pekao S.A. w okresie od 1999 r. do 2008 r.

	od 1 stycznia 1999 r. do 31 grudnia 2003r.	od 1 stycznia 2004 r. do 31 grudnia 2008r.
Średni udział kredytów w sumie bilansowej	55,20%	58,03%
Średni udział rezerw celowych utworzonych w danym roku do wartości kredytów	4,88%	3,06%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych banku Pekao S.A. dostępnych na stronie http://www.pekao.com.pl/informacje_dla_inwestorow/informacje_finansowe/Raporty_roczne, data odczytu 15.05.2015

Z zamieszczonych wyników w tabeli 3, widać wyraźnie, że średni udział kredytów w sumie bilansowej jest niższy w okresie stosowania krajowych wytycznych. Wynika to z tego, że odpisy aktualizujące, czyli rezerwy celowe, były tworzone w wyższej wartości, co potwierdzają wyliczenia średniego udziału rezerw w wartości kredytów. Wprawdzie różnice wyliczonych wskaźników są niewielkie, bo rzędu kilku punktów procentowych, niemniej jednak należy pamiętać, że przy sumie bilansowej na poziomie powyżej 100 mld. zł może mieć to istotne znaczenie. Tym samym potwierdziły się przypuszczenia, że banki stosujące MSR/MSSF korzystają z mniej restrykcyjnych uregulowań, tworząc odpisy aktualizujące o niższej wartości.

Równocześnie należy podkreślić, że istnieją trudności związane z porównywaniem danych bilansowych nawet tego samego banku. Zmieniły się standardy, a wraz z tym zmienił się także układ sprawozdania. Przykładowo, przed 2004 r. bank dokładnie rozpisывał kwoty rezerw celowych dla poszczególnych kategorii kredytów. Aktualnie, kwota odpisów z tytułu utraty wartości podawana jest łącznie a czasami nawet razem z utratą wartości innych aktywów. Wszystko to sprawia, że coraz trudniej jest pozyskać porównywalną informację.

Podsumowanie

Analiza przepisów wykazała, że istnieją duże rozbieżności dotyczące zasad tworzenia odpisów aktualizujących wartość kredytów. Standardy międzynarodowe są mniej konkretne i zezwalają bankom na indywidualne szacunki w tym zakresie na podstawie danych historycznych. Z kolei polskie regulacje dokładnie określają zasady klasyfikacji poszczególnych kredytów oraz wysokość rezerw.

W związku z powyższym, można spodziewać się niższych odpisów w sytuacji, kiedy bank stosuje międzynarodowe standardy. Badania potwierdziły te przypuszczenia. Wybrany bank po przejściu na standardy międzynarodowe rachunkowości, rzeczywiście dokonywał niższych odpisów z tytułu utraty wartości kredytów. Nie oznacza to jednak, że pozostałe banki zachowywały się podobnie. Wymaga to jednak dalszych badań i obliczeń.

Dodatkowo zauważono trudności z pozyskaniem dokładnych informacji na temat wysokości utworzonych rezerw celowych w danym roku. Jak widać, międzynarodowe standardy zezwalają bankom i nie tylko bankom na większą swobodę w przygotowywaniu sprawozdań finansowych.

Literatura

- [1] Hońko S., Mućko P., *Informacje o utracie wartości ekspozycji kredytowych w sprawozdaniach finansowych banków notowanych na Gieldzie Papierów Wartościowych w Warszawie*, Zarządzanie i Finanse, Journal of Management and Finance Vol. 12, No. 2/2014
- [2] Karmańska A., *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa 2009
- [3] Miętka Z., *Rachunkowość bankowa*, Wyd. Wyższej szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 2007
- [4] MSR 39, Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena, International Accounting Standards Board, London 2011

- [5] Rozporządzenie Ministra Finansów z 16 grudnia 2008r. ws. zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków, Dz.U. 2008, nr 235, poz. 1589 z późn. zmianami
- [6] Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994r., Dz.U. 1994 Nr 121, poz. 591. z późn. zmianami
- [7] http://www.pekao.com.pl/informacje_dla_inwestorow/informacje_finansowe/Raporty_roczne

Streszczenie

Przedmiotem niniejszego opracowania było zagadnienie utraty wartości kredytów udzielonych przez banki. Omówiono w tym zakresie obowiązujące krajowe i międzynarodowe standardy rachunkowości. Wykazano różnice pomiędzy tymi regulacjami. Przeprowadzono badania, które wykazały, że standardy międzynarodowe są mniej restrykcyjne i zezwalają na tworzenie niższych odpisów aktualizujących niż polskie przepisy.

Summary

This article was about the issue of impairment of loans granted by banks. The national and international standards on this subject were discussed and the differences between these regulations have been shown. The studies were presented which showed that international standards are less restrictive and allow the creation of lower impairment losses than the Polish regulations.